ONE RED PAPERCLIP – THE NOVEL AS REALIST STORY AND MOTIVATING DOCUMENT

Larisa Ileana CASANGIU
"Ovidius" University of Constanța

Abstract: The paper aims to identify the intertextuality of "One Red Paperclip" (by Kyle MacDonald) and analyze its literary features. This literary work has a stated theme (trading a paperclip for a house, through a game called Bigger and Better) and other implied themes (relativity of material goods, attractiveness of the game, human wishes and belief, Internet power/force) and contains some motifs common to several literary works (e.g. Dănilă Prepeleac, by Ion Creangă; Jack and the Beanstalk). Literature and life are interwoven continuously here. We find both literary elements and proofs of authenticity in a realistic way. We also identify several formative valences that place the work in the literature for children and teenagers.

Keywords: red paperclip; intertextuality; narrative; barter; formative valences.

Aşa cum anunţă subtitlul, subiectul cărţii *Agrafa roşie* îl reprezintă *Povestea unui tânăr care, pornind de la o agrafă de birou, a făcut troc până a reuşit să-şi ia o casă.* La modul cel mai succint, firul epic poate redat astfel: o agrafă roşie de birou este schimbată pe un *pix-peşte*; pixul, pe o *clanţă rotundă*; clanţa, pe un aragaz de campanie; aragazul, pe un generator roşu; generatorul, pe o *petrecere instant*[1]; „petrecerea", pe un *snowmobil faimos*; snowmobilul, pe o vacanţă în Yahk; vacanţa, pe o furgonetă; furgoneta, pe un contract de înregistrări; contractul, pe dreptul de a locui timp de un an într-un apartament din Phoenix (fără a plăti chirie); „apartamentul", pe o după-amiază cu Alice Cooper; „după-amiaza", pe un *glob cu zăpadă Kiss*; globul pe un rol într-un film, iar rolul, pe o casă din Kipling. Există însă şi o serie de evenimente relatate legate de aceste trocuri, de prezentări ale unor oferte neacceptate de protagonist, de reflecţii, dar şi spaţii alveolare în text, care invită cititorul la o lectură participativă, nu atât în vederea construirii sensului, cât al intuirii unor mecanisme care generează o anumită atitudine/decizie a lui Kyle.

Pentru a configura intertextualitatea pe care o conturează, raportându-l la tradiţia literară populară autohtonă, observăm imediat că avem de-a face cu povestea lui *Dănilă Prepeleac* (de Ion Creangă) răsturnată, în literatura universală regăsind motivul literar polarizator în *Jack şi vrejul de fasole*. În ambele opere la care trimite *povestea* postmodernistă, este vorba însă de schimbul aparent dezavantajos pe care îl putem întrevedea, din perspectiva protagonistului, printre cele din urmă trocuri (din cele paisprezece).

Dănilă Prepeleac, un personaj ce pare aproape fără aderenţă la mundan, „de multe ori fugea el de noroc şi norocul de dânsul, căci era leneş, nechitit la minte şi nechibzuit la trebi; şi-apoi mai avea o mulţime de copii" (Ion Creangă, *Dănilă Prepeleac*, în op. cit., p. 29). Pe lângă că era sărac, „omul nostru era un om din aceia căruia-i mânca câinii din traistă, şi toate trebile câte le făcea, le făcea pe dos" (ibidem, p. 30).

Cu un asemenea portret, nu este de mirare că Dănilă nu are vocaţie de comerciant. El ajunge să schimbe o pereche de boi „mari şi frumoşi" (id.) pe o pungă goală (de care, de

[1] Pachetul denumit *petrecere instant* conţinea: „un butoiaş de bere, o reclamă Budweiser cu neon şi un bon valoric pentru o cantitate de bere egală cu un butoiaş de bere" (apud MacDonald, Kyle, *Agrafa roşie,* ed. cit., p. 105)

BDD-A21943 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:32 UTC)

altfel, nu avea trebuinţă!), trecând prin patru trocuri succesive (boii sunt schimbaţi cu un car; carul, pe o capră; capra, pe un gâscan, iar gâscanul pe o pungă goală).

Nu se sfieşte să-i mărturisească fratelui său (al cărui portret îl indică drept antipodul total al lui Dănilă) toată păţania, adăugând însă că de-acum a prins minte, „Numai ce folos? Când e minte, nu-i ce vinde” (ibidem, p. 33).

Distrugerea carului şi a boilor fratelui său arată însă contrariul părerii că ar fi căpătat minte, ba, am spune că starea lui s-a depreciat, din moment ce după această ultimă întâmplare nefericită recurge la minciună şi chiar la furt.

O remarcă a fratelui său („se vede că tu ai fost bun de călugărit, iar nu de trăit în lume, să necăjeşti oamenii şi să chinuieşti nevasta şi copiii”- ibidem, p. 34) pare să constituie declicul în transformarea totală a lui Dănilă Prepeleac. Imediat ce ia hotărârea construirii unei mânăstiri pe o pajişte din pădurea în care avusese ultimele pagube, Dănilă Prepeleac se dovedeşte un iscusit învingător al dracilor, probând abilităţi nebănuite şi incontestabile de bun comunicator, care capătă o încredere în sine de neclintit în momentul următor intrării în posesia unui burduf de bivol umplut cu bani, acţionând în acord cu reflecţia populară „tot bogatul minteos, şi tânărul frumos” (ibidem, p. 36).

Comportamentul lui se schimbă brusc, astfel că, dacă până atunci „toţi râdeau de Prepeleac, de acum a ajuns să râdă şi el de dracul” (idem). Nu doar că face faţă unor încercări grele la care îl supun dracii, în dorinţa sa de a-şi păstra comoara dobândită de la aceştia, ci, „nemaifiind supărat pe nimene şi scăpând deasupra nevoiei, a mâncat şi a băut şi s-a desfătat până la adânci bătrâneţe, văzându-şi pe fiii fiilor săi împrejurul masei sale” (ibidem, p. 41).

„Povestea” scrisă de Creangă este, fără tăgadă, o capodoperă atât prin stilul străbătut de umor fin şi de oralitate, cât şi prin imprevizibilul acţiunii, soldată cu izbânda protagonistului.

Dacă sub aspect stilistic ni se pare inadecvată alăturarea celor două opere, dat fiind şi faptul că în *Dănilă Prepeleac* naraţiunea este de tip heterodiegetic, iar în *Agrafa roşie* este de tip homodiegetic având aspect de jurnal, eroii aparţinând unor epoci şi spaţii culturale fundamental diferite (la 130 de ani distanţă, în România, respectiv, în Canada), considerăm că există totuşi câteva motive literare comune ambelor texte. Principalul element care face posibilă intertextualitatea este trocul (chiar dacă, în opera autohtonă este total dezavantajos, chiar ruinător, în vreme ce, în cealaltă, se dovedeşte cu adevărat inspirat). Eroii, în ciuda diferenţelor majore care îi individualizează, se situează, în incipitul operelor într-o oarecare proximitate de statut (raportându-l pe fiecare la problemele specifice timpului şi spaţiului în care evoluează), dat fiind faptul că se dovedesc incapabili să se realizeze în sensul de „cap de familie” (chiar dacă primul, în diacronie, este căsătorit şi tată, în vreme ce al doilea se află într-o relaţie în care este întreţinut de prietena sa). Mai mult, şi Kyle evocă o încercare eşuată în adolescenţă, în ce priveşte trocul, în cadrul jocului *Bigger and better*[2], pe care îl va relua, modificându-i din reguli şi numindu-l chiar *Agrafa roşie*.

Există, de asemenea, şi în opera postmodernistă o doză considerabilă de imprevizibil în ce priveşte opţiunile personajului din cadrul celor paisprezece trocuri pe care le face, dacă nu avem în vedere subtitlul cărţii (motivat doar de raţiuni strict comerciale), ci doar posibilele oferte care ne sunt prezentate.

Apoi, ambele personaje, deşi oneste în inocenţa lor iniţială, ajung să recurgă la minciună (Dănilă Prepeleac îşi minte fratele, Kyle minte în legătură cu realizatorul de emisiuni radiofonice George Stroumboulopoulos).

[2] La vârsta de 16 ani, împreună cu prietenii săi, Kyle, influenţat de zvonuri/legende urbane privind ce au obţinut alţii prin intermediul acestui joc, încearcă să schimbe un brad furat din fondul local pentru Crăciun astfel încât să obţină o maşină! Primul eşec privind intenţia de troc îl descurajează, ţinându-l departe de

BDD-A21943 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:32 UTC)

Atât în *Dănilă Prepeleac*, cât şi în *Agrafa roşie*, trocul se face personal, motiv pentru care personajele se deplasează, călătoria fiind un element iniţiatic.

Se poate considera că şi Kyle este supus unor „probe" privind tentaţia (de a pune capăt schimburilor, bucurându-se de unele oferte de-a dreptul ispititoare), privind transportul generatorului electric, privind posibilitatea de a obţine o casă contra publicităţii (prin abandonarea jocului), privind realizarea unui troc în singurul loc de pe pământ despre care a declarat că nu-şi doreşte să facă acest lucru (în Yahk, Columbia Britanică).

Ambele personaje se dovedesc victorioase în final, în ciuda situaţiei iniţiale, dobândind bunuri materiale care le permit atât să-şi depăşească „nevoia", cât şi percepţia celorlalţi asupra lor (în special, a cititorului).

*

În afara trocului care apropie basmul *Jack şi vrejul de fasole* de *Agrafa roşie*, dovedindu-se deosebit de inspirat în ambele situaţii, protagoniştii acestor două opere se înrudesc, la modul simbolic, prin inocenţa şi tăria încrederii pe care o au în faptul că, pe fiecare, trocul îl va conduce la succes, în final. Nici Jack, nici Kyle, nu are procese de conştiinţă privind moralitatea acţiunii sale, în basm fiind aproape o uzanţă ca protagonistul, după ce a căpătat simpatia cititorului, să recurgă la soluţii neortodoxe pentru a-şi realiza ţelul, pentru ca, în *Agrafa roşie*, problema moralităţii obţinerii unei case pornind de la un obiect cu valoare infimă să nu fie adusă deloc în discuţie, dat fiind faptul că protagonistul îi ajută pe oameni să-şi îndeplinească dorinţele şi că „un obiect valorează doar atât cât este dispus altcineva să-ţi ofere pentru el, iar dacă nu schimbi ceva pe bani nu ai cum să ataşezi acelui obiect o valoare monetară" (MacDonald, Kyle, *Agrafa roşie*, ed. cit., p. 277).

Şi acest basm, ca şi opera hibridă *Agrafa roşie*, oferă cititorului posibilitatea de a-şi satisface la modul simbolic nevoia de aventură şi de a empatiza cu protagonistul, însă, la o atentă analiză a faptelor, cel puţin din perspectiva moralităţii înavuţirii, acţiunile nu se pot constitui în exemple demne de urmat. Atât pedepsirea personală a căpcăunului/uriaşului (fără ca acesta să-l fi prejudiciat personal/direct[3]), prin furtul de către Jack al averii acestuia (găina care făcea ouă de aur; monede…), cât şi specularea dorinţelor/poftelor unor persoane fie generoase, fie naive, pentru propriul interes, sunt comportamente care, dacă ar fi generalizate, ar leza demnitatea umană, nefiind, credem, acceptate de nicio religie legal recunoscută şi nici de multe legislaţii în vigoare.

Totuşi, atractivitatea acestor opere şi încrederea că cititorul este capabil să discrimineze între artă şi viaţă, între verosimil şi adevărat, fac ca lectura lor să fie agreabilă şi motivată din punct de vedere estetic.

Inserarea conţinuturilor unor mesaje primite prin e-mail, în volum, pentru a conferi autenticitate „poveştii", chiar dacă rareori are efect comic, trimite la **tehnica narativă caragialiană** prin care telegramele, procesul verbal, darea de seamă şi reportajul[4] au fost asimilate literaturii beletristice. În câteva dintre aceste mesaje ale cărţii *Agrafa roşie*, mecanismele alegerilor din cadrul acţiunii îşi găsesc o reflectare - la Brittany: „Deşi cred şi eu că globul de zăpadă a fost un pas înapoi, apreciez faptul că, pe parcurs, ajuţi oamenii să-şi împlinească visele. Cum ai spus şi tu de persoana care moare de sete în deşert – ce are mai multă valoare pentru acel om?? – un milion de dolari sau un pahar cu apă? /…/ Dacă ar fi atât de uşor să schimbi repede agrafe pe case, probabil că toată lumea ar face asta. Nu-i vorba de destinaţie aici, ci despre călătoria până acolo." (MacDonald, Kyle, *Agrafa roşie*, ed. cit., pp.

[3] În unele variante ale acestui basm, uriaşul îşi dobândise averea prin uciderea şi spolierea tatălui eroului – v. http://www.lecturirecenzate.ro/2014/08/jack-si-vrejul-de-fasole/ (vizitat: 7.02.2015)

[4] v. I. L. Caragiale, *Telegrame, Proces-verbal, Urgent…, Reportaj, Groaznica sinucidere din strada Fideliăţii* etc.

BDD-A21943 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:32 UTC)

265-266) sau la Jay: „Cred că majoritatea «fanilor» tăi nu înţeleg despre ce e vorba aici. Scopul nu e câştigarea unei case, e însuşi călătoria spre acea casă." (ibidem, p. 266)

Protagonistul însuşi, într-un mesaj, mărturiseşte scopul proiectului său: „este vorba despre oameni, nu despre valoarea de piaţă a unor obiecte" (ibidem, p. 272). Chiar cei doi termeni inventaţi de el „distractenţial" („distracţie+potenţial" – ibidem, p. 107) şi „furiozitate" („combinaţie rară de furie/şoc/curiozitate/perplexitate de neexplicat" – ibidem, p. 273) vorbesc despre stările şi/sau sentimentele generate de *Agrafa roşie.*

Schimburile iniţiale din volumul lui Kyle MacDonald se înscriu însă în jocul *Bigger and better*, ceea ce presupunea ca obiectul deţinut să fie schimbat cu unul „mai mare şi mai bun". Curând însă personajul va schimba din regulile jocului, denumind noul joc chiar *Agrafa roşie,* înţelegând că ceea ce putea obţine nu trebuia să fie neapărat mai mare şi nici măcar neapărat obiect, prin „mai bun" lăsând să se înţeleagă ceva mai dezirabil, mai avantajos.

Aşa cum mărturiseşte autorul, ceea ce este minunat în modul în care îşi atinge idealul este însă „călătoria până acolo" (ibidem, coperta 2). Iar această călătorie constituie pentru cititor atât o aventură livrescă fascinantă, cât mai ales un prilej de reflecţie, de analiză, uneori de introspecţie, de a empatiza cu protagonistul, de satisfacţie, de uimire, de admiraţie, de insolitare, poate şi de dezamăgire, dar şi de informare, de formare, poate chiar de iniţiere…

Marketul este privit din perspectivă psihologică, dar şi filosofică, naratorul arătând că „Un obiect valorează doar atât cât este dispus altcineva să-ţi ofere pentru el, iar dacă nu schimbi ceva pe bani nu ai cum să ataşezi acelui obiect o valoare monetară" (ibidem, p. 277). Există însă numeroase alte reflecţii, situate, de regulă, la finele fiecărui capitol, unele cu aparenţă de concluzii, mici sinteze sau metacogniţii, altele fiind expresii neaoşe le experienţei colective („Uneori ai nevoie de un pas înapoi, pentru a face unul înainte" – ibidem, p. 278) sau chiar confesiuni automotivante („Câteva cuvinte bune sau un simplu act de generozitate pot fi tot ce are nevoie un om ca să poată merge mai departe" – ibidem, p. 330).

Menţinerea regulii din jocul iniţial ca schimbul să se facă personal (nu prin intermediari) constituie unul dintre argumentele motivante ca tot mai mulţi oameni să-şi dorească trocul, chiar dacă, aparent, pentru ei acesta este dezavantajos. Comunicarea, relaţionarea, cunoaşterea, socializarea, care însoţesc schimbul sau decurg din el contrabalansează cu mult orice valoare materială. Shawn, personajul care oferă aragazul (în cadrul celui de-al treilea schimb), recunoaşte: „Nu despre bunuri e vorba. Ideea e să ne petrecem timpul împreună, aşa ca acum./…/ Poveştile sunt cele mişto" (ibidem, p. 68). Aceeaşi idee se deduce cu uşurinţă şi din ceea ce se constituie în cele mai atractive oferte ale protagonistului: o după-amiază cu Alice Cooper şi un rol într-un film. A petrece câteva ore cu un star, pe lângă privilegiul situării în preajma acelei celebrităţi şi al împărtăşirii simbolice a condiţiei sale, este şi un bun prilej de a comunica şi de a te comunica, de a-ţi verifica anumite teorii pe care le ai despre ceilalţi, de a-ţi raporta sinele la cel al cuiva pe care îl admiri şi pe care îl resimţi ca pe un graţiat de către divinitate, ca pe un om plăcut lui Dumnezeu, situat, din acest punct de vedere, mai presus decât majoritatea covârşitoare a celorlalţi muritori.

Rolul într-un film nu motivează atât pentru dobândirea celebrităţii (care are şi foarte multe neajunsuri mai cu seamă când nu se asociază unei bunăstări excedentare), nici pentru speranţa unui câştig material extraordinar, cât pentru şansa de a fi „altcineva", de a avea fie şi temporar un alt rol şi un alt traiect existenţial decât al individului atestat în plan social-istoric prin acte de tare civilă, experimentând noi stări, trăiri şi sentimente, relaţionând altfel decât cu propriile replici, raportându-te la lume prin prisma altei minţi, lăsându-te condus de scenarist, de regizor şi de cei care te costumează şi te machiază, spre alte orizonturi decât cel pe care ţi l-ai asumat individual.

Este uşor de intuit atractivitatea subiectului cărţii faţă de cititorii tineri, atât prin numărul mare de volume vândute, prin numărul mare al accesării site-urilor menţionate în

BDD-A21943 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:32 UTC)

volum[5], prin traducerile generate, cât mai ales pentru că majoritatea covârşitoare a adolescenţilor şi tinerilor manifestă tranşant dorinţa îmbogăţirii cât mai rapide cu putinţă şi cu un minimum de efort investit.

Protagonistul „proiectului", deşi fixează o limită temporală a realizării scopului său, se dovedeşte a nu fi lipsit de scrupule, ci, dimpotrivă, un om onest şi perseverent în anunţatul său demers. Ar fi putut uşor obţine o casă de la o companie imobiliară căreia să-i facă publicitate, însă pentru el este mai important principiul „jocului", să manifeste consecvenţă şi fidelitate în crezul său privitor la selectarea ofertelor, sau mai degrabă a ofertanţilor, faţă de câştigul imediat, care i-ar fi dezamăgit şi pe „fanii" săi şi ne-ar fi privat de o „poveste", cu atât mai mult cu cât, discutând cu Shawn, recunoaşte: „şi eu văd schimburile ca pretext pentru aventuri" (idem).

Kyle îşi atrage astfel şi simpatia şi aprecierea şi casa mult visată, petrecerea de inaugurare a acestei casei fiind grăitoare în acest sens, prin numărul mare al participanţilor şi prin iniţiativele pe care le au.

Demersul său demonstrează cu prisosinţă relativitatea bunurilor materiale, fascinaţia jocului, importanţa urmăririi cu perseverenţă a idealului respectând principii civice dezirabile, dar şi uriaşul capital de simpatie, de empatie şi de generozitate de care se bucură.

Cartea este uşor subsumabilă literaturii pentru copii, mai cu seamă segmentului de vârstă 9 – 15 ani. Însă, aşa cum stau lucrurile cu basmul (cea mai dificilă specie literară privind analiza), subtextul se poate adresa oricărui cititor, inocent sau experimentat, pentru că, în fond, se situează sub semnul experimentului, răspunzând atât nevoii de aventură (fie ea şi livrescă!), cât şi dorinţei de cunoaştere.

Întreg conţinutul ilustrează (sau se vrea) o continuă întrepătrundere între literatură şi viaţă, ceea ce vectorizează firul epic fiind un fapt mundan banal, însă „interstiţiile" ţin de o profunzime atent ocultată (poate chiar la modul inconştient). Oricum, de la Formaliştii ruşi este fără echivoc faptul că o operă spune mai mult decât autorul ei şi altceva decât a vrut să spună acesta.

Prin întindere/dimensiune, cartea este un *roman*, prin construcţia pe un singur plan epic şi participarea naratorului la acţiune, cartea este o *povestire*, prin fabulosul subiectului şi subtitlu, este o *poveste*, iar prin multiplele dovezi ale autenticităţii pe care le conţine (fotografii, date, locuri, titluri de publicaţii, site-uri, denominaţii etc.), cartea se constituie într-un *document motivaţional*.

Bibliografie

1. Caragiale, I. L., *Momente, schiţe, notiţe critice*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1983, pp. 115-125; 135-146, 162-175 (*Groaznica sinucidere din strada Fidelităţii; Telegrame, Proces-verbal; Urgent…, Reportaj)*
2. Creangă, Ion, *Dănilă Prepeleac (Poveste)*, în vol. *Poveşti. Amintiri*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1985, pp. 29-41
3. Jacobs, Joseph, *Jack şi vrejul de fasole,* Trad. Pavel Iselin-Mioara, Ed. Eduard, Constanţa, 2014
4. MacDonald, Kyle, *Agrafa roşie. Povestea unui tânăr care, pornind de la o agrafă de birou, a făcut troc până a reuşit să-şi ia o casă*, trad. Bogdan Odăgescu, Ed. Philobia, Bucureşti, 2012

Surse web

[5]Pagina http://oneredpaperclip.blogspot.ro/ a înregistrat, din data de 12 iulie 2005, 10.391 938 vizitatori (consultat: 27.01.2015, h 15,45)

BDD-A21943 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:32 UTC)

http://oneredpaperclip.blogspot.ro/ (consultat: 27.01.2015)
http://www.lecturirecenzate.ro/2014/08/jack-si-vrejul-de-fasole/ (vizitat: 7.02.2015)

BDD-A21943 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:32 UTC)